

Пушкар О. А.

<https://orcid.org/0009-0007-9966-9693>

Класичний приватний університет

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ІНТЕГРАЦІЇ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ У СТРАТЕГІЧНЕ ПЛАНУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

У статті проведено комплексний теоретико-правовий аналіз правових засад інтеграції цілей сталого розвитку у стратегічне планування регіонального розвитку в Україні. Автором визначено правову природу Цілей сталого розвитку як орієнтирів публічної політики та з'ясовано їх місце у системі нормативно-правових і стратегічних документів, що визначають напрями розвитку регіонів. Особливу увагу приділено співвідношенню міжнародних орієнтирів сталого розвитку, національних стратегічних документів та повноважень органів державної влади і місцевого самоврядування у сфері регіонального розвитку.

У межах дослідження проаналізовано нормативно-правові засади стратегічного планування регіонального розвитку, зокрема положення законодавства про державну регіональну політику, а також положення Державної стратегії регіонального розвитку та інших документів стратегічного планування. Встановлено, що інтеграція цілей сталого розвитку у регіональне планування потребує не лише їх формального відображення у змісті стратегічних документів, а й нормативного узгодження цілей, завдань, показників результативності та механізмів їх реалізації. Обґрунтовано необхідність чіткого визначення юридичного значення Цілей сталого розвитку для суб'єктів публічного управління та забезпечення їх узгодженості з пріоритетами державної регіональної політики.

У контексті вдосконалення правового регулювання запропоновано напрями посилення інтеграції цілей сталого розвитку у процес формування, реалізації та моніторингу регіональних стратегій. Зокрема, обґрунтовано доцільність законодавчого закріплення вимоги щодо обов'язкового врахування Цілей сталого розвитку під час розроблення та перегляду стратегічних документів регіонального розвитку, встановлення взаємопов'язаних показників оцінювання їх реалізації, а також запровадження належних механізмів координації між державними органами та органами місцевого самоврядування. Наголошено, що забезпечення правової узгодженості стратегічного планування є необхідною умовою збалансованого поєднання економічних, соціальних, екологічних та безпекових пріоритетів розвитку регіонів України.

Ключові слова: регіональний розвиток, правові засади, стратегічне планування, цілі сталого розвитку.

Постановка проблеми. Забезпечення збалансованого соціально-економічного та екологічного розвитку територій в умовах збройної агресії, відновлення України та європейської інтеграції зумовлює необхідність удосконалення правових механізмів стратегічного планування регіонального розвитку. У цьому контексті особливого значення набуває інтеграція Цілей сталого розвитку у процес формування та реалізації стратегічних документів як засіб узгодження поточних управлінських рішень із довгостроковими економічними, соціальними та екологічними пріоритетами.

Водночас національне законодавство не забезпечує достатньо чіткого визначення юридичного значення Цілей сталого розвитку для суб'єктів публічного управління та їх співвідношення з положеннями державних і регіональних стратегічних документів. Формальне врахування окремих цілей та індикаторів не гарантує їх реального впливу на визначення пріоритетів регіональної політики, розподіл публічних ресурсів та оцінювання її результативності. У зв'язку з цим актуальним є визначення належних правових механізмів інтеграції Цілей сталого розвитку у систему стратегічного планування та забезпечення їх узгодже-

ності з повноваженнями органів державної влади і місцевого самоврядування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Деякі питання, пов'язані з визначенням напрямів регіонального розвитку відповідно до Цілей сталого розвитку та інших актів стратегічного характеру, досліджували такі науковці, як Л. Л. Калініченко, В. І. Когут, Ю. І. Парашин, Т. В. Порудєєва, Д. Л. Тарасенко та ін. Разом із тим огляд наукових джерел свідчить про те, що проблематика сталого регіонального розвитку та стратегічного планування переважно досліджується у контексті економічних, управлінських та організаційних аспектів. Наявні праці розкривають загальні засади сталого розвитку регіонів, механізми стратегічного планування та локалізації Цілей сталого розвитку, однак недостатньо уваги приділяється саме правовому механізму їх інтеграції у систему стратегічного планування. Водночас недостатньо дослідженими залишаються питання юридичного значення Цілей сталого розвитку для органів публічної влади, їх співвідношення з положеннями державних і регіональних стратегій, правових наслідків неврахування таких цілей, а також критеріїв оцінювання відповідності регіональних стратегій принципам сталого розвитку.

Постановка завдання. Метою статті є проведення комплексного теоретико-правового та прикладного аналізу правових засад інтеграції Цілей сталого розвитку у систему стратегічного планування регіонального розвитку в Україні. Для досягнення поставленої мети визначено такі основні завдання: з'ясувати юридичну природу та місце Цілей сталого розвитку у системі державної регіональної політики; проаналізувати нормативно-правові засади їх урахування під час формування та реалізації державних і регіональних стратегій розвитку; визначити проблеми правового забезпечення узгодження цілей, завдань та показників сталого розвитку на державному, регіональному та місцевому рівнях; сформулювати пропозиції щодо вдосконалення правових механізмів інтеграції Цілей сталого розвитку у стратегічне планування, моніторинг та оцінювання результативності регіонального розвитку.

Виклад основного матеріалу. Концептуальною основою сучасного підходу до сталого розвитку є Резолюція Генеральної Асамблеї ООН від 25 вересня 2015 року № A/RES/70/1 «Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року», якою затверджено 17 Цілей сталого розвитку та 169 завдань для їх досягнення [1]. Відповідно до п. 5 зазначеної Резо-

люції Цілі сталого розвитку є універсальними та взаємопов'язаними і мають реалізовуватися всіма державами з урахуванням національних особливостей, пріоритетів та можливостей. При цьому пп. 77–79 Порядку денного до 2030 року передбачають здійснення регулярного та інклюзивного оцінювання прогресу на субнаціональному, національному, регіональному та глобальному рівнях, а також використання наявних інструментів планування для забезпечення переходу до сталого розвитку [1]. Отже, міжнародно-правова концепція сталого розвитку безпосередньо передбачає її імплементацію не лише на загальнодержавному, а й на регіональному та місцевому рівнях.

На національному рівні юридичне значення Цілей сталого розвитку визначено Указом Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019 «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» [2]. Згідно з п. 1 цього Указу Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року визначені орієнтирами для розроблення проєктів прогнозних і програмних документів та проєктів нормативно-правових актів з метою забезпечення збалансованості економічного, соціального та екологічного вимірів сталого розвитку. Пунктом 2 Указу Кабінету Міністрів України доручено забезпечити аналіз прогнозних і програмних документів з урахуванням Цілей сталого розвитку, а також запровадження системи моніторингу їх реалізації [2]. Таким чином, Цілі сталого розвитку набули в національному законодавстві нормативно орієнтуючого значення для діяльності суб'єктів публічного управління.

Такий підхід відповідає положенням Закону України «Про засади державної регіональної політики», відповідно до ст. 3 якого державна регіональна політика реалізується, зокрема, на основі принципів співробітництва, субсидіарності, координації та сталого розвитку. Особливо важливим є п. 10 ч. 1 ст. 3, відповідно до якого принцип сталого розвитку означає розвиток суспільства для задоволення потреб нинішнього покоління з урахуванням інтересів майбутніх поколінь. Водночас п. 11 цієї частини закріплює принцип об'єктивності, який передбачає розроблення документів державної регіональної політики на основі реальних показників, яких можливо досягти та оцінити [3].

Таким чином, юридичне призначення Цілей сталого розвитку полягає передусім у тому, щоб виступати нормативно визначеними орієнтирами змісту відповідних прогнозних, програмних та стратегічних документів.

У цьому контексті заслуговує на увагу думка деяких науковців, які обґрунтовують необхідність ієрархічного узгодження цілей і пріоритетів сталого розвитку регіону та збалансування економічних, соціальних і екологічних чинників. З позиції правового дослідження цей підхід означає необхідність забезпечення не механічного перенесення окремих Цілей сталого розвитку до тексту регіональної стратегії, а їх послідовного відображення у стратегічних цілях, оперативних цілях, завданнях, заходах та показниках результативності [4, с. 788].

Особливе значення для досліджуваної проблематики має Державна стратегія регіонального розвитку на 2021–2027 роки, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 року № 695. У чинній редакції Стратегія визначає загальний напрям розвитку регіонів з урахуванням економічного, соціального, екологічного, безпекового та просторового вимірів. При цьому Стратегія прямо пов'язує регіональну політику із Цілями сталого розвитку України до 2030 року [5].

Особливо показовим є положення оперативної цілі щодо формування горизонтальної та вертикальної координації державних секторальних політик і державної регіональної політики, яким передбачено впровадження Цілей сталого розвитку на регіональному та місцевому рівнях та їх інтеграцію у формування політики на всіх рівнях, як у горизонтальній площині, тобто в галузевих програмах і стратегіях, так і у вертикальній, тобто на базовому, субрегіональному, регіональному та макрорегіональному рівнях [5]. Стратегія також передбачає розроблення узгоджених критеріїв визначення соціальних, економічних та екологічних наслідків реалізації політики та оцінювання можливості досягнення Цілей сталого розвитку на регіональному рівні.

Отже, на рівні стратегічного документа вже закріплено підхід, відповідно до якого інтеграція Цілей сталого розвитку має здійснюватися одночасно вертикально та горизонтально. Вертикальна інтеграція передбачає узгодження державної, регіональної та місцевої політики, тоді як горизонтальна повинна врахування цілей сталого розвитку під час формування секторальних політик.

Показово, що ст. 6 Закону України «Про засади державної регіональної політики» безпосередньо пов'язує державну регіональну політику із завданнями, які відповідають змісту окремих Цілей сталого розвитку: створенням ефективної системи збереження довкілля шляхом урахування екологічної складової у документах стратегічного пла-

нування; адаптацією регіональної економіки та середовища проживання до зміни клімату; підвищенням стійкості територіальних громад до кліматичних, демографічних та економічних викликів [3]. Крім того, законодавець визначає серед функціональних типів територій території сталого розвитку, якими є самодостатні мікрорегіони та територіальні громади, спроможні до збалансованого розвитку в економічній, соціальній та екологічній сферах.

Важливим є також положення ст. 8 Закону України «Про засади державної регіональної політики», відповідно до яких Державна стратегія регіонального розвитку розробляється на сім років, а її зміст має охоплювати не лише стратегічні та оперативні цілі, а й механізми їх реалізації та систему моніторингу й оцінювання результативності [3]. Це створює юридичну можливість перейти від декларативного врахування Цілей сталого розвитку до їх використання як критеріїв оцінювання результативності регіональної політики.

У цьому аспекті слушними є висновки Л. Громоздової та В. Громоздова, які, досліджуючи результати проведених в Україні у 2016 році консультацій щодо адаптації Цілей сталого розвитку, наголошували на необхідності визначення регіональних і місцевих пріоритетів сталого розвитку, формування системи індикаторів та забезпечення участі представників громадськості, бізнесу, науки й органів влади [6, с. 186].

Інтеграція Цілей сталого розвитку у стратегічне планування передбачає відмову від підходу, за якого економічні, соціальні та екологічні завдання формуються відокремлено. Д. Л. Тарасенко, досліджуючи регіональне програмування, обґрунтовує необхідність взаємодії основних складових сталого розвитку та виокремлює заходи, які одночасно впливають на соціальну, економічну та екологічну сфери [7, с. 77]. Такий науковий підхід фактично обґрунтовує необхідність оцінювання стратегічних рішень не лише за галузевими результатами, а й за їх комплексним впливом на розвиток території.

Тому одним із недоліків чинної системи правового регулювання у цій сфері є недостатня визначеність юридично значущих критеріїв інтегрованого оцінювання. Сам факт включення до регіональної стратегії положень про зайнятість, економічне зростання, охорону довкілля або соціальну інклюзію ще не означає належної інтеграції Цілей сталого розвитку. Необхідним є встановлення причинно-наслідкового зв'язку між стратегічною ціллю, відповідною Цілей сталого розвитку

конкретним завданням, заходом, джерелом фінансування та показником результативності.

Особливого значення ця проблема набуває в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення. І. Абрам'юк, аналізуючи перспективи сталого сільського розвитку України в контексті європейської інтеграції, звертає увагу на структурні зміни, яких зазнають території, зайнятість, розселення та сільська економіка внаслідок війни [8, с. 24]. Відповідно, регіональне стратегічне планування не може обмежуватися відновленням зруйнованих об'єктів, а має враховувати довгострокову життєздатність територій, структуру економіки, зайнятість населення та екологічні наслідки прийнятих рішень.

Л. Л. Калініченко, аналізуючи європейські практики сталого розвитку, також обґрунтовує необхідність використання повоєнної відбудови як можливості для формування довгострокової моделі розвитку, що одночасно враховує кліматичні, ресурсні, соціальні та економічні виклики [9, с. 32]. Такий підхід узгоджується із чинною Державною стратегією регіонального розвитку, яка після її оновлення враховує не лише традиційні завдання регіонального розвитку, а й відновлення постраждалих територій, безпекові чинники, екологічні обмеження та стійкість територій.

Водночас В. І. Когут, Г. Б. Гуменюк та ін. акцентують увагу на масштабних екологічних і соціально-економічних наслідках збройної агресії та необхідності врахування екологічних ризиків у довгостроковій перспективі [10, с. 115]. Звідси випливає, що воєнний та післявоєнний контекст не усуває вимогу сталості стратегічного планування, а, навпаки, підвищує значення юридичних механізмів оцінювання довгострокових наслідків управлінських рішень.

У свою чергу, Р. Ю. Парашин, досліджуючи управлінський потенціал місцевого самоврядування у досягненні Цілей сталого розвитку, наголошує на значенні місцевого рівня та екосистемного підходу в управлінні сталим соціально-економічним розвитком [11, с. 91]. Це підтверджує необхідність розглядати територіальну громаду не лише як об'єкт реалізації державної регіональної політики, а як повноцінного суб'єкта стратегічного планування, рішення якого мають бути узгоджені з регіональними та державними пріоритетами.

Аналіз міжнародних та національних актів дозволяє стверджувати, що основна проблема полягає у недостатній юридичній визначеності механізму їх практичної інтеграції. Указ Президента України № 722/2019 визначає Цілі сталого

розвитку орієнтирами для прогнозних і програмних документів [2], а Закон України «Про засади державної регіональної політики» [3] закріплює принцип сталого розвитку, координації та об'єктивності. Державна стратегія регіонального розвитку, своєю чергою, прямо передбачає інтеграцію Цілей сталого розвитку у політику на регіональному та місцевому рівнях.

Тому першочерговим напрямом удосконалення вбачається законодавче закріплення обов'язку врахування Цілей сталого розвитку під час розроблення та перегляду регіональних стратегій розвитку. Такий обов'язок доцільно пов'язати не з необхідністю формального зазначення відповідної Цілі, а з обов'язковим визначенням її зв'язку із конкретними стратегічними та оперативними цілями, завданнями, заходами та показниками результативності. Це забезпечить виконання вимог п. 11 ч. 1 ст. 3 Закону щодо об'єктивності документів державної регіональної політики та положень ст. 8 цього Закону щодо моніторингу й оцінювання результативності.

Другим напрямом має стати нормативне закріплення системи показників інтегрованого оцінювання. Показники повинні відображати не лише кількісні результати економічного розвитку, а й соціальні та екологічні наслідки реалізації регіональної стратегії. У цьому контексті положення Порядку денного ООН до 2030 року щодо регулярного та інклюзивного оцінювання прогресу на субнаціональному рівні мають бути використані як міжнародний орієнтир для вдосконалення національної системи моніторингу.

Окремо необхідно вказати на потребу у забезпеченні вертикальної та горизонтальної узгодженості стратегічних документів. На державному рівні Державна стратегія має визначати загальні орієнтири, регіональні стратегії – конкретизувати їх з урахуванням особливостей відповідних територій, а місцеві стратегії, у свою чергу, забезпечувати реалізацію відповідних цілей на рівні територіальних громад. При цьому секторальні стратегії та програми мають бути узгоджені з регіональними пріоритетами сталого розвитку. Саме така система відповідає принципу координації, закріпленому п. 6 ч. 1 ст. 3 Закону України «Про засади державної регіональної політики».

Таким чином, інтеграція Цілей сталого розвитку у стратегічне планування регіонального розвитку має розглядатися як наскрізна юридична вимога до змісту, процедури формування, реалізації та оцінювання стратегічних документів, що дозволяє забезпечити узгодження економічних,

соціальних, екологічних та безпекових пріоритетів, а також створює правові передумови для того, щоб відновлення постраждалих регіонів було спрямоване не лише на відтворення втраченого, а на формування стійких і конкурентоспроможних територій, здатних забезпечувати належний рівень життя нинішнього та майбутніх поколінь.

Висновки. Отже, інтеграція Цілей сталого розвитку у стратегічне планування регіонального розвитку в Україні має розглядатися як необхідна складова правового забезпечення державної регіональної політики. Чинне законодавство та стратегічні акти вже закріплюють відповідні орієнтири, відповідно до яких Цілі сталого розвитку визначені основою для програмних і прогнозних документів, а Державна стратегія регіонального розвитку прямо передбачає їх інтеграцію на регіональному та місцевому рівнях. Водночас існує необхідність у посиленні юридичної визначеності

такого механізму шляхом встановлення чіткого взаємозв'язку між Цілями сталого розвитку, стратегічними та оперативними цілями, завданнями, заходами, показниками результативності та фінансовими ресурсами. Особливого значення це набуває в умовах воєнного відновлення, коли стратегічні рішення мають одночасно забезпечувати економічне відновлення, соціальну згуртованість, екологічну безпеку та довгострокову стійкість територій.

Перспективними напрямками подальших наукових досліджень є визначення юридичних критеріїв оцінювання відповідності регіональних стратегій Цілям сталого розвитку, удосконалення механізмів їх моніторингу та оцінювання результативності, а також дослідження правових засад вертикальної і горизонтальної координації стратегічних документів на державному, регіональному та місцевому рівнях.

Список літератури:

1. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development : Resolution adopted by the General Assembly on 25 September 2015. A/RES/70/1. New York : United Nations, 2015. 35 p. URL : <https://digitallibrary.un.org/record/3923923>.
2. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року: Указ Президента України від 30.09.2019 № 722/2019. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text>.
3. Про засади державної регіональної політики: Закон України від 05.02.2015 № 156-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text>.
4. Порудєєва Т. В., Міхневич В. О., Єдина Ю. Г. Стратегічні цілі забезпечення сталого розвитку регіону. Економіка і суспільство. 2018. Вип. 19. С. 785-790. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2018-19-119>.
5. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки: постанова Кабінету Міністрів України від 05.08.2020 № 695. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text>.
6. Громоздова Л. В., Громоздов В. В. Глобальні цілі сталого розвитку в регіональній політиці України. *Міжнародна економічна політика*. 2017. № 2(27). С. 173-187. URL : https://iepjournals.com/journals/27/2018_8_Hromozdova_Hromozdov.pdf.
7. Тарасенко Д. Л. Система взаємодії складових сталого розвитку у регіональному програмуванні. *Економічний аналіз: зб. наук. праць*; редкол.: О. В. Ярошук (голов. ред.) та ін. Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2018. Т. 28. № 2. С. 71-77.
8. Абрам'юк І. Аналіз стану та перспектив сталого сільського розвитку в Україні у контексті Євроінтеграції. *Аналітична записка*. Київ, 2023. 27 с. URL : https://www.apd-ukraine.de/fileadmin/user_upload/Agrarpolitische_Berichte/APD_Abramiuk-UA.pdf.
9. Калініченко Л. Л. Європейські практики сталого розвитку: вектори для повоєнної відбудови України. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2025. № 89. С. 26-36. DOI: <https://doi.org/10.18664/btie.89.330584>.
10. Когут В. І., Гуменюк Г. Б., Грубінко В. В., Лукашук О. Е. Сталий розвиток крізь призму військової агресії росії проти України. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету*. Сер. Біол. 2023. Т. 83, № 3-4. С. 108-117. DOI: 10.25128/2078-2357.23.3-4.12.
11. Парашин Р. Ю. Сталий соціально-економічний розвиток регіонів: управлінський потенціал місцевого самоврядування у досягненні цілей сталого розвитку. *Ефективність державного управління*. 2024. Вип. 3/4(80/81). С. 87-93. URL : <https://epa.nltu.edu.ua/Archive/80/14.pdf>.

Pushkar O. A. LEGAL FRAMEWORK FOR INTEGRATING SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS INTO STRATEGIC REGIONAL DEVELOPMENT PLANNING

The article provides a comprehensive theoretical and legal analysis of the legal principles for integrating sustainable development goals into strategic planning for regional development in Ukraine. The author defines the legal nature of the Sustainable Development Goals as guidelines for public policy and clarifies their place in the system of regulatory and strategic documents that determine the directions of regional development. Particular attention is paid to the correlation of international guidelines for sustainable development, national strategic documents and the powers of state authorities and local governments in the field of regional development.

The study analyzes the regulatory and legal principles of strategic planning for regional development, in particular the provisions of the legislation on state regional policy, as well as the provisions of the State Strategy for Regional Development and other strategic planning documents. It is established that the integration of sustainable development goals into regional planning requires not only their formal reflection in the content of strategic documents, but also regulatory coordination of goals, objectives, performance indicators and mechanisms for their implementation. The need for a clear definition of the legal significance of the Sustainable Development Goals for public administration entities and ensuring their consistency with the priorities of state regional policy is substantiated.

In the context of improving legal regulation, directions for strengthening the integration of sustainable development goals into the process of forming, implementing and monitoring regional strategies are proposed. In particular, the expediency of legislatively enshrining the requirement for mandatory consideration of the Sustainable Development Goals during the development and revision of strategic documents for regional development, establishing interrelated indicators for assessing their implementation, as well as introducing appropriate coordination mechanisms between state bodies and local self-government bodies is substantiated. It is emphasized that ensuring legal consistency of strategic planning is a necessary condition for a balanced combination of economic, social, environmental and security priorities for the development of the regions of Ukraine.

Keywords: regional development, legal framework, strategic planning, sustainable development goals.

Дата першого надходження статті до видання: 07.07.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 24.07.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 15.10.2026